

Վերջապէս ի՞նչ է «Հայրենիքի կարօտը» պ. Ա.—Դօ-ի:

Պատկեր է իրական կեանքից, թէ՛ տենդենցիօզ գլուածք, մի ցանկալի գաղափար-գաղթականների դարձը-խրախուսող: Դա չի որոշուում: Պ. Ա.—Դօ-ն ինքն էլ չի նշանակել:

Փաթեթի վերջին երեսում կարդում ենք. «Նոյն կազմողի—Մակեդոնիա—սպառուած»... և այլն:

Ուրեմն մակաբերենք, որ սա էլ կազմած բան է:

Բառի նոր եւ տարօրինակ զործածութիւն:

Կազմում են կրօնի և այլ դասագրքեր, կազմում են համբալ գրողների համար ուղեցոյցներ, վերջապէս կազմում են ամեն տեսակ գրքեր... կազմարարները:

Իսկ շարլօն ձևերից, հատ ու կտոր գրաւիչ մօտիւններից, գեղեցիկ գաղափարներ բուրոզ վերնագրներից, մաշուած, ծածած տեսանքներից, հոգեբանական սխալ երևոյթներից կազմե՛լ անճոռնի և սխալ բրօշիւրներ... Դրա համար էլ ջոկ կազմարարի ընդունակութիւն է հարկաւոր, որի արհեստանոցը գտնուում է Երևան, պ. Ա.—Դօ-ի մօտ:

ԱՐՇԱՄ ՏէՐ-ԽԱԶԱՏՐԵԱՆՑ

Երեւան

1. Das armenische Hymnarium. Studien zu seiner geschichtlichen Entwicklung von Nerses Ter-Mikaelian, Archimandrit von Edschmiadsin. Leipzig 1905

Վերջին տասնամեակի ընթացքում մեր ճեմարանաւարտ կուսակիցները Գերմանիայում աստուածաբանութիւն ուսանելով՝ մի շատ գովելի սովորութիւն իւրացրին. նրանք իրենց աւարտման շարադրութեան նիւթը փոխանակ ընդհանուր գիտութեան շրջանից վերցնելու, ընտրում են հայոց եկեղեցու անցեալին կամ դաւանաբանութեան վերաբերեալ խնդիրներ և լուսաբանում՝ հիմնուելով մեր ձեռագիր աղբիւրների ու օտար գիտնական հետազօտութիւնների վրայ:

Ահա այսպիսի մի աշխատութիւն է Ներսէս Տէր-Միքայէլեան վարդապետի «Das Armenische Hymnarium» = Հայոց շարականոցը, որ նորեւրա լոյս է տեսել գերմաներէն լեզուով Լայպցիգում:

Բարձրապատիւ հեղինակն այդ աշխատութեան մէջ պարզում է՝ թէ ի՞նչ բան է այժմեան մեր շարականոցը, թէ այժմեան շարականոցը որքան հնութիւն ունի և թէ առաջ ինչպէս էր և վերջապէս՝ թէ ըստ եկեղեցական աւանդութեան ռիքեր են շա-

բաղանների հեղինակները Այս խնդիրները ցայժմ գիտնական հետազոտութեան և քննադատութեան չէին ենթարկուել և այսպիսով բարձր. Ներսէս վարդապետի աշխատութիւնն առաջին փորձն է: Մեր շարականոցն իւր այժմեան ձևով կազմակերպուել է տասերեքերորդի վերջերից մինչև տասնեօթերորդ դարի սկիզբը. տասերեքերորդ դարի վերջին երրորդից առաջ չէր կարող կազմուած լինել — ըստ հեղինակի —, որովհետև պարունակում է վարդան վարդապետի († 1271 թ.), Յակոբ Կլայեցի կաթողիկոսի († 1287 թ.) և Յովհաննէս վարդապետ Երզնկացու (մօտ 1250—1325 թ.) բանաստեղծութիւններն ո՛չ իբրև յաւելուած, այլ իրենց յարմար տեղի դասաւորութեամբ: Միւս կողմից էլ Ոսկան վարդապետի 1664 թ. առաջին անգամ հրատարակած շարակնոցն իւր պարունակութեամբ և դասաւորութեամբ ըստ ամենայնի համապատասխանում է այժմ մեր ձեռքն եղած շարակնոցին, ուրեմն այդ հրատարակութիւնից յետոյ ոչ մի փոփոխութեան չէ ենթարկուել: Հաստատապէս ընդունուած շարականների թիւը 1166 է. իսկ եթէ շատ մասերից բաղկացած օրնութիւն շարականն իբրև ամբողջութիւն ընդունենք՝ կստանանք 1075 շարական:

Բարձր. Ներսէս վարդապետի հետազոտութեան մասին այս համառօտ տեղեկութեամբ բաւականանալով՝ քննադատութիւնը թողնում ենք մասնագէտներին: Ցանկալի է, որ այս աշխատութիւնը լոյս տեսնէ նաև հայերէն լեզուով, որպէս զի մեզանում ևս կարողանան օգտուել այդ հետազոտութեան արդիւնքից:

2. ԱՄՊՐԻ. Տաղեր. Վաղարշապատ 1905. էջ 32.:

Դարձեալ մի նոր բանաստեղծ. և որովհետև ամեն մի բանաստեղծ անպատճառ ինքնուրոյն ու տարօրինակ բան պէտք է ունենայ, մեր նորագոյն բանաստեղծն էլ այն տարօրինակութիւնն ունի, որ չգիտէ՝ թէ արդեօք իւր «աղբէրը» «հայ» է, թէ «անհաւատ (?) թուրք»:

«Ա՛յ աշնան հաւքեր, տարաբաղդ հաւքեր,
«Գալիս էք շարքով երկա՛ր, անընդհատ,
«Արդեօք տեսե՛լ էք իմ թշուառ աղբէր,
«Արդեօք հա՛յ է նա, թէ թուրք անհաւատ»:

(էջ 6):

Շարունակ գրում է՝ թէ բառերը կուտակելով և միանուման վերջաւորութիւններ յարմարեցնելով՝ գրուածքը բանա-